

بقلم: آقای دکتر سادات ناصری

مهرگان

(۶)

سرودهای مهرگانی

۸ - فخرالدین اسعد گرگانی ، داستانسرای نامور نیمه نخستین سده پنجم هجری متوفی بعد از سال ۴۴۶ ه.ق. در ویس و رامین گفته است:

نثارت آوریدم مهرگانی   روان چون چشمه آب زندگانی
بدین جشنت نیارد ایچ کهتر   نشاری از نثار بنده بهتر.

۹ - ابومنصور قطران عضدی تبریزی، شاعر معروف سده پنجم هجری، متوفی بسال ۴۶۵ ه. ق ، در ستایش عمیدالملک بو نصر سرود :

بوستان را مهرگانی باد ، زر آگین کند
رنگ بستاند ز گلها ، باده را رنگین کند
روی هامون را کند ، مانند سوزن کرد زرد

هر گیاهی را براو ، چون سوزن زرین کند
دختران تانک رز را ، گر ببیند باده خوار

آرزوش آید، کشان جان و روان کابین کند
گر فروردین ندارد مهرخشم و کین ، چرا

بستردمهر از چمن ، نقشی که فروردین کند !؟

سیم نرگس را بهاری باد ، زر آگنده کرد

زر آبی را بهاری باد ، سیم آگین کند

بوستان را کرد باد از برگ، چون پشت پلنگ
 آسمان را ابر، همچون سینه شاهین کند
 گر نماند نر گس و نسرين بيستان، باك نيست
 چشم و روی دوست، کار نر گس و نسرين کند!
 دين و دل نستاند از کس نر گس و نسرين، ولي
 چشم و روی یار ما را بيدل و بيدین کند
 دیوان حکیم قطران تبریزی بسعی و اهتمام مرحوم
 حاج محمد آقا نخجوانی ۱۳۳۳ ش. ص ۸۷

در ستایش ابوالهیجا منوچهر پسر ابومنصور وهسودان سرايد :
 چون شمال مهرگان ، اندر هوا بویا شد
 زاغ گنگ اندر میان بوستان گویا شود
 نار چون بیجاده گردد، سبب چون مر جان شود
 آب چون فیروزه گردد ، خاک چون مینا شود
 هست هم دینار وهم دیبا گرامی ، از چه رو
 خوار گردد رز، که چون دینار گون دیبا شود !؟
 گر گل رعنا برفت از گلستان پژمان بیباغ
 سبب زرد و لعل ، هم رنگ گل رعنا شود
 گر هزار آوا برفت از باغ بوستان ، باك نيست
 بر عصیر اکنون هزاران کس هزار آوا شود
 بوستان گردد پیر از قندیل زرین از ترنج
 و آسمان زا بر سیه چون چادر ترسا شود

نقطه های سرخ پیدا بر کران سیب زرد

همچو عاشق را برخ بر ، خون دل پیدا شود

شب چو روز هجر مه رویان ، کند بالا دراز

روز ، چون شبهای وصلت ، کاسته بالا شود

لؤلؤ لالا شود همچون شبه بر تآك رز

هم شبه مانند عقد لؤلؤ لالا شود . . . .

باد فرخ بر تو عید و ماه مهر و مهرگان

تا دل خلق جهان در مهر تو یکتا شود

دیوان قطران ص ۷۲ و ۷۳

و در مطلع قصیدتی بمدح ابومنصور مملان گوید :

هر که را دلبند باشد مهر جوی و مهربان

روز او دائم بود نوروز و عید مهرگان

دیوان قطران ص ۳۴۲

هم ازوست :

(۱) بادند خجسته هر سه بر سر خسرو

آدینه و مهرگان و ماه نو

صد بنده ترا رسد چو کیخسرو

ای خسرو تاج بخش لشکر کش

بگذار هزار سال جشن نو

با شادی و ناز و خصلت نیکو

(۲) بدخواه تو پست مانده اندر گو

تخت تو گذشته از سر کیوان

(۱) بنا بنوشته دانشمند محترم ، آقای تقی زاده ، این اجتماع ، در غره ذی الحجّه

سال چهار صد و شصت و دو هجری قمری روی نموده است .

(۲) گودال و مفاک .

با جود تو، قطره‌ای است رودیوم .
 بد خواه تو نغمه شادمان
 جز تخم مہی نکاشتی هرگز
 کاری که کنی ، بفال نیکو کن
 شادی کن و خرمی، برسم جم
 با حلم تو ذره ای است کوه لو (۱)
 خرم بنشین تو شادمان بغنو
 جز بار بهی و نیکویی مدرو
 جایی که روی، بیخت میمون رو
 دشمن کش و خشم خور، بسان زو (۲)
 دیوان قطران ص ۳۵۵ و ۳۵۶

هم او در مسطی سرود :

بباغ آمد سپاه مهر گانی
 برید از گلستان گل مهربانی....
 دیوان قطران ص ۴۵۰

هم ازوست :

شاه زمینی و پادشاه زمانی
 جز بفریدون ، بهیچ خلق نمایی
 جد تو گر چه جهان به پیری بگشاد
 تو بگشادی همه جهان بجوانی
 جان ولی را ، همه سلامت و سودی
 جسم عدو را ، همه بلا و زیانی
 آن را کش مال خویش روزی باشد
 میل ندارد بگنجهای نهانی
 عمر شادی و خرمی گذراند
 دائم چونان که تو همی گذرانی

(۱) لو : بممنی بلندی و پشته و شاید که نام کوهی هم باشد .

(۲) زو : فرزند نوزر پسر منوچهر .

بخشش و بخشایش است کار تو دائم
 ز آنکه همه رازهای گیتی دانی
 جشن خزانست و وقت خون رزانست
 خون رزان خور بیاد جشن خزانی
 دیوان قطران ص ۵۱۱

این رباعی هم ازوست :
 نوروز مهین ، جم همایون آورد
 چون فرخ مهرگان فریدون آورد
 هر کس بجهان رهی دگرگون آورد
 مردی و وفا و جود ، فضلون آورد !
 دیوان قطران ص ۵۲۹

۱۰ - امیر مسعود سعد سلمان، شاعر گرانمایه نیمه دوم سده پنجم و آغاز سده ششم هجری، متوفی بسال ۵۱۵ ه.ق. در ستایش عمید ابونصر بن رستم سراید:
 جهان را چرخ زرین چشمه، زرین میدهد زیور
 از آن شد چشمه خورشید، همچون بوته زرگر
 خزان را داد پنداری فلک ، ملک بهاران را
 که اندر باغ زرین تخت گشت آن زمر دین افسر
 همان مینانهاد اطراف گل ، شد کهر باصورت
 همان نقاش بوده بادی ، امروز شد پیکر
 زمین از باد فروردین، که از گل بود بر چهره؛
 بمهر ماه و ماه مهر گشت از میوه پر شکر

نه صحراروی بنماید ، همی از شمعگون حله
 نه گردون روی بگشاید، همی از آبگون چادر ...
 نگه کن در ترنجستان بار آورده ، تابینی
 هزاران لعبت زرین تن ، اندر زمر دین معجر ...
 همانا گنج باد آورد بگشادست باد ، ایرا
 که در افشانند بس بیحد و ، زر گسترده بس بیمر
 تو گوویی خواهجه جشنی کرد ، وز حمت کرد خواهنده
 ز بس دینار کوپاشید ، زرین شد همه کشور ...
 بخوی و عادت آبا ، بجمع زایران زرده
 برس و سیرت اجداد ، جشن مهرگان می خور ...
 دیوان مسعود سعد سلمان طبع استاد فقید رشید یاسنی ۱۳۱۸ ش . ص ۱۳۹-۱۴۲
 ناتمام

در بخش پیش ازین مقاله حاضر (دوره سی و دوم شماره دهم ص ۴۶۱) شماره های
 پاورقی ها ۹ و ۱۰ و ۱ و ۲ و ۳ و ۴ طبع شده است. خواهشمند است به : ۱ و ۲ و ۳
 و ۴ و ۵ و ۶ اصلاح فرمایید.
 و در سطر یازدهم ، کلمه مانند نادرست و مانده درست است .
 و در سطر هجدهم ، بای بط نادرست و پای بط درست است .

دشمنی ضعیف که در طاعت آید و دوستی نماید ، مقصودش جز
 این نیست که دشمنی قوی گردد؛ که گفته اند بردوستی دوستان اعتماد
 نیست تا به تملق دشمنان چه رسد . هر که دشمن کوچک را حقیر
 شمارد بدان ماند که آتش اندک را مهمل گذارد .

(سعدی)